

A tordai szemhajtás

A kősó külfejtéses kitermeléséhez képest jóval hatékonyabb fejtési módnak számított egy föld alatti bányászat, a *harang alakú* fejtés, mely már a VI. században megjelenhetett és egészen a XVIII. század végéig jellemző volt a Kárpát-medencében.

A bányák telepítése két, egymástól 6–8 méterre lévő akna mélyítésével kezdődött, amelyekből az egyik a szállítást, a másik a közlekedést szolgálta. Amikor elérték a sótest szilárd részét, négyzetes keresztmetszetű aknaácsolatot készítettek. További 10 méternyi mélyítés után kör vagy elliptikus szelvényben harang alakúvá szélesítették a fejtést, 50–80 méter átmérőig. A fejtési mélység a 100–150 métert is elérhette. A szálban álló, nagy tisztaságú só kézi fejtéssel termelték ki a kasokban, hálókban kenderkötéllel emelték föl, az emberek pedig kötélhágcsón közlekedtek a bányákban, amint ez hátlapunk metszetén, *Johann Ehrenreich Fichtel* Erdély ásványtörténetéről szóló könyvének a tordai sóbányákról készített keresztmetszetén is jól kivehető.

Tordán *szemhajtással* termelték ki a sót, azaz a bánya fenekén hasáb alakú, hosszú tömbökben fejtették. Az egymással párhuzamosan futó, padozatszerű vágások méretét először kijelölték, majd csákánnyal sűrűn szemeknek nevezett lyukakat vágtak a sótömb oldalába és aljába. A mélyedéseket verőcsákánnyal mindaddig erőteljesen sorban ütögették, amíg a só úgy nem szólt, mint a fazék. Akkor középen nagyobb lyukat vágtak a rúgtatóvasnak, és azzal felfeszítették az egyenesen repedő sótömböt. A kivágott sógerendát ezután feldarabolták olyan méretűre, hogy az egyes kockák az előírt súlynak megfeleljenek. Végül a bányász minden egyes kockára csákánnyal rámetsette a saját jegyét.

Babinszki Edit

(Megjelent az *Élet és Tudomány* 2021/9. számában.)